

“BLOK” ATAMASINING GEOISIYOSIY MAZMUNI VA O‘ZBEK TILIDAGI ISHLATILISHI

Uzkinov Ma'ruf Modiyor o'g'li,

*O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti Roman-german filologiyasi
fakulteti Fransuz tili nazariy fanlar kafedrası o'qituvchisi*

uzkinovmaruf@gmail.com

THE GEOPOLITICAL MEANING OF THE TERM “BLOC” AND ITS USAGE IN THE UZBEK LANGUAGE

Uzkinov Maruf Modiyor ugli

*teacher at the Department of Theoretical French Studies, Faculty of Romance
and Germanic Philology at the University Uzbek State World Languages*

uzkinovmaruf@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada fransuz tilidan o‘zbek tiliga kirib kelgan “blok” atamasining geosiyosiy mazmuni, tarixiy shakllanishi va zamonaviy siyosiy-diskursiv funksiyalari tahlil qilinadi. Maqolada “blok” termini ideologik va geosiyosiy konnotatsiyalarni o‘zida mujassam etgani, tarjimada uning shaklini saqlash adekvatlikni ta’minlashi ilmiy asosda izohlanadi. Shuningdek, o‘zbek tilida “blok” so‘zining morfologik moslashuvi, semantik kengayishi va siyosiy leksikadagi faol ishlatilish holatlari yoritilgan. Tadqiqot Vinay va Darbelnetning tarjima nazariyasi hamda zamonaviy geopolitik tahlillar asosida olib borilgan.

Résumé : Cet article analyse le terme « bloc », d’origine française, dans son emploi géopolitique en langue ouzbèke. Il examine son évolution historique, sa dimension idéologique et sa fonction discursive dans le contexte contemporain. L’étude montre que la conservation formelle du terme dans la traduction assure une adéquation sémantique et discursive. L’assimilation morphologique du mot « bloc » en ouzbek et son élargissement sémantique dans le lexique politique national sont

également abordés. L'analyse repose sur la théorie de la traduction de Vinay et Darbelnet ainsi que sur des études récentes de la géopolitique mondiale.

Abstract: This article examines the geopolitical meaning and contemporary use of the French-origin term “bloc” in the Uzbek language. It explores its historical development, ideological implications, and discursive functions. The study argues that maintaining the term’s original form in translation ensures semantic and discursive adequacy. It also discusses the morphological adaptation and semantic expansion of “bloc” in Uzbek political vocabulary. The analysis is based on Vinay and Darbelnet’s translation model and recent geopolitical frameworks.

Kalit soʻzlar: blok, geosiyosiy terminologiya, tarjima, ideologik konnotatsiya, fransuz tili, siyosiy diskurs.

Mots-clés : bloc, terminologie géopolitique, traduction, connotation idéologique, langue française, discours politique.

Keywords: bloc, geopolitical terminology, translation, ideological connotation, French language, political discourse

Global siyosiy tizimda davlatlar oʻrtasidagi hamkorlik va raqobat shakllari tobora murakkablashib borayotgan bir davrda “blok” atamasi geosiyosiy leksikada alohida oʻrin egallaydi. Fransuz tilidan kirib kelgan bu termin dastlab mafkuraviy yoki harbiy ittifoqlarni ifodalagan boʻlsa, bugungi kunda u iqtisodiy, texnologik va siyosiy sohalarda ham faol qoʻllanmoqda.

“Blok” tushunchasining siyosiy genezisi (M. Boidy asosida)

Maxime Boidy (2020) “Qu’est-ce qu’un bloc en politique ?” nomli tadqiqotida “blok” tushunchasining tarixiy va amaliy ildizlarini ochib beradi. Uning taʼkidlashicha, “blok” nafaqat siyosiy ittifoqni, balki “koʻrinish va harakat texnikasi”ni ham anglatadi — yaʼni, ijtimoiy kuchlarning oʻzini namoyon etish, uyushish va koʻrinish berish shaklini.

Boidy tahlilida “blok” ikki darajada mavjud: tarixiy-diskursiv va texnik-amaliy. Tarixiy jihatdan “blok” jamoaviy ong va birdamlikni anglatgan bo‘lsa, zamonaviy siyosiy kontekstda u vizual va jismoniy qarshilik shakliga aylangan. Boidy uchun “blok” – bu “ko‘rish va paydo bo‘lish texnologiyasi”, ya’ni ijtimoiy kuchlarni yagona tanaga birlashtiruvchi mexanizmdir.¹

Iqtisodiy-siyosiy kontekstdagi “blok” (Amable & Palombarini asosida)

Bruno Amable va Stefano Palombarini (2025) “Retour sur le concept de bloc social en économie politique” asarida “blok social” tushunchasini iqtisodiy siyosat nazariyasida qayta talqin etadilar. Ularning “neorealist siyosiy iqtisod” yondashuvida “blok” ijtimoiy-siyosiy guruhlarining muayyan siyosiy strategiya atrofida birlashgan, hokimiyatni qo‘lga kiritish yoki saqlashga yo‘naltirilgan ittifoqini bildiradi.

Mualliflar “blok”ni Antonio Gramschiyning “blok historique” konsepsiyasidan farqlab ko‘rsatadilar. “Blok social” amaliy siyosiy ittifoq bo‘lib, turli ijtimoiy qatlamlarning manfaat uyg‘unligini ifodalasa, “blok historique” esa iqtisodiy tuzilma va ideologik ustqurmaning uyg‘unligidir. Amable va Palombarini fikricha, har bir geosiyosiy blok (masalan, NATO, Yevropa Ittifoqi, BRICS) siyosiy legitimatsiya, ideologik g‘oya va institutsional barqarorlik asosida faoliyat yuritadi.

Shunday qilib, “blok”lar o‘rtasidagi to‘qnashuvlar faqat siyosiy yoki harbiy emas, balki ideologik va institutsional hegemoniya uchun kurashni ifodalaydi.

“Blok” terminining konseptual asoslari

Fransuz tilidagi “bloc” leksemasi dastlab “bir butun massani tashkil etuvchi elementlar majmuasi” degan ma’noda ishlatilgan. Siyosiy nutqda u “bir butun pozitsiyada turuvchi siyosiy kuchlar yig‘indisi” degan ma’noni anglatadi. Tilshunoslikda “blok” metonimik termin sifatida qaraladi, chunki u alohida subyektlarning umumiy mafkuraviy pozitsiyasini bir birlik sifatida ifodalaydi. XX asr o‘rtalarida bu atama geosiyosiy terminologiyaning markaziy elementi sifatida

¹ <https://journals.openedition.org/tc/pdf/14181>

shakllandi va davlatlararo ittifoqlar, ideologik hamkorliklar hamda iqtisodiy birlashmalarni ifodalay boshladi.

O'zbek tilidagi siyosiy diskursda “blok” atamasi tarjimasiz, fransuzcha shaklida ishlatiladi. Bu esa terminning xalqaro xarakteri va ideologik yuklamasini saqlab qolishga xizmat qiladi. Mazkur maqola “blok” atamasining fransuz va o'zbek tillaridagi semantik o'zgarishlarini, diskursiv funksiyalarini hamda tarjimada adekvatlik masalasini tahlil etadi.

Tadqiqot Vinay va Darbelnetning tarjima nazariyasi, shuningdek, zamonaviy geosiyosiy manbalar asosida olib borilgan bo'lib, “blok” terminining o'zbek tilidagi ishlatilish jarayonini lingvistik va siyosiy nuqtai nazardan yoritadi.

Geosiyosiy bloklashuvning zamonaviy talqini

Zamonaviy geopolitikada “bloklashuv” tushunchasi yangi shaklga ega bo'ldi. Fransuz siyosatshunosi Dominique Moïsi (Institut Montaigne, 2023) ta'kidlaganidek: “Dunyo endi g'oyaviy ikki qutbli emas, ammo funksional bloklarga ajralmoqda — texnologik, energetik, xavfsizlik va savdo bloklari shakllanmoqda.” Bugungi kunda iqtisodiy (EU, ASEAN, MERCOSUR), harbiy (NATO, AUKUS, ODKB), texnologik (AI-bloc) va siyosiy ovoz bloklari (BMTdagi Afrika yoki Arab bloklari) faol shakllanmoqda. Institut Français des Relations Internationales (IFRI) 2023-yilda chop etgan “La nouvelle géopolitique des blocs” nomli hisobotda bu jarayon “yangi blok geopolitikasi” deb ataladi.

Leksik va semantik yondashuv (Académie française asosida)

Fransuz tili akademiyasi “bloc” so'zini “Massa compacte, ensemble d'éléments unis formant un tout cohérent.” deb izohlaydi, ya'ni “Yig'ilgan, bir butun yaxlitlikni hosil qiluvchi elementlar majmuasi.” Bu ta'rif “blok”ning semantik asosini ochadi: butunlik, birlik va uyg'unlik. Geosiyosatda bu ma'no davlatlar yoki manfaat doiralarining muayyan maqsad yo'lida integratsiyalashuvini ifodalaydi. Shu tarzda “blok” atamasi “ittifoq”, “alyans”, “koalitsiya” so'zlari bilan yaqin, biroq ularning har biridan kuchliroq ideologik va strategik birlashuvni anglatadi.²

² <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9B1387>

“Blok” atamasining ideologik yuklamasi

“Blok” termini ko‘p hollarda ideologik yoki mafkuraviy qarama-qarshilikni anglatadi. Masalan, Le Monde Diplomatique jurnalida “bloc occidental” iborasi AQSh rahbarligidagi liberal demokratik davlatlar birligini, “bloc eurasiatique” esa Rossiya va Xitoy markazidagi strategik ittifoqni bildiradi. Bu sababli o‘zbek tilida “blok”ni “ittifoq” bilan almashtirish semantik jihatdan to‘g‘ri bo‘lsa-da, ideologik komponent yo‘qoladi. Shu sababdan, tarjimada “blok” so‘zining asl shaklini saqlash diskursiv adekvatlikni ta‘minlaydi.

Til tizimiga moslashuv jarayoni

“Blok” so‘zi o‘zbek tilida morfologik jihatdan moslashgan xalqaro o‘zlashma hisoblanadi. U o‘zbekcha so‘z yasovchi qo‘shimchalar bilan faol ishlatiladi: bloklash, bloklashuv, blok siyosati, blok diplomatiyasi va hokazo. Bu atama til tizimiga kirib, yangi ma‘nolar hosil qilish imkoniga ega bo‘lgan faol leksik birlik sifatida ishlatilmoqda. Shuningdek, uning ishlatilishi siyosiy, iqtisodiy va texnologik kontekstlarda barqarorlik kasb etgan.

Tarjima tahlili: ekvivalentlik va adekvatlik

Jean-Paul Vinay va Jean Darbelnet (1958) “Méthodes de traduction” asarida siyosiy terminlar tarjimasida “adekvatlik” tamoyilini muhim deb biladilar — ya‘ni termin shaklini emas, balki uning kommunikativ kuchini saqlash zarur. “Blok” atamasi uchun “ittifoq” yoki “koalitsiya” so‘zlari qisman mos kelsa-da, ularning semantik doirasi torroq. Shuning uchun bu terminni o‘z shaklida ishlatish transfer strategiyasi orqali adekvat natija beradi.

Tarjima	strategiyalari	quyidagicha	tasniflanadi:
• Transliteratsiya	(transfer):	bloc	→ blok;
• Kalka:	bloc économique	→	iqtisodiy blok;
• Modulyatsiya:	bloc de puissance	→	kuch markazlari;
• Adaptatsiya:	bloc régional	→	mintaqaviy ittifoq.

O‘zbekiston siyosiy nutqida “blok” atamasi

O‘zbekiston tashqi siyosatida “blok” atamasi neytral tusga ega bo‘lib, xalqaro munosabatlarni tavsiflash uchun ishlatiladi. Rasmiy bayonotlarda

“O‘zbekiston hech bir harbiy blokka a‘zo emas” degan ibora tez-tez uchraydi. Bu ibora mamlakatning bloklardan xoli, mustaqil tashqi siyosat yuritayotganini anglatadi. Demak, “blok” termini o‘zbek siyosiy diskursida ham global tahliliy vosita, ham mustaqillik ramzi sifatida shakllangan.

“Blok” termini fransuz tilidan kirib kelgan barqaror geosiyosiy atama bo‘lib, siyosiy, iqtisodiy va harbiy ma’nolarda keng qo‘llanadi. O‘zbek tilida u fonetik jihatdan moslashgan, morfologik kengayish qobiliyatiga ega va xalqaro semantik ma’nosini saqlab qolgan. Shu bois bu terminning tarjimasiz qo‘llanishi o‘zbek siyosiy leksikasining global diskurs bilan uyg‘unligini ko‘rsatadi.

Bugungi global siyosiy manzarada “blok” tushunchasi ko‘p qatlamli ma’noga ega. Iqtisodiy bloklar — Yevropa Ittifoqi, ASEAN, MERCOSUR; harbiy bloklar — NATO, KXShT; g‘oyaviy bloklar — demokratik va avtoritar tizimlar o‘rtasidagi qarama-qarshiliklarni ifodalaydi. Har bir “blok” ichki ijtimoiy birdamlik va tashqi siyosiy ko‘rinish o‘rtasidagi muvozanatni aks ettiradi. Demak, geosiyosiy blok – bu siyosiy kuchlarning ham tashqi, ham ichki ko‘rinishdagi uyg‘unlashgan tizimidir.

“Blok” atamasi geosiyosiy fikrda birdamlik va qarama-qarshilik o‘rtasidagi dinamik kuchni ifodalaydi. Boidy nuqtai nazaridan — ijtimoiy ko‘rinish va birdamlik texnologiyasi, Amable va Palombarini nuqtai nazaridan — siyosiy-ijtimoiy ittifoq va hokimiyat strategiyasi, Académie française talqinida esa — yaxlitlik va uyg‘unlik metaforasi sifatida tushuniladi. Natijada, “blok” geosiyosatda nafaqat geografik yoki iqtisodiy birlik, balki g‘oyaviy, ijtimoiy va strategik uyg‘unlik konsepsiyasi sifatida talqin qilinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Boidy, Maxime (2020). « Qu’est-ce qu’un bloc en politique ? », Techniques & Culture, 74, EHESS, Paris.
2. Amable, Bruno & Palombarini, Stefano (2025). « Retour sur le concept de bloc social en économie politique », Revue de l’OFCE, n° 190.

3. Académie française (Article A9B1387). « Bloc », Dictionnaire de l'Académie française, 9e édition.
4. IFRI (Institut Français des Relations Internationales). La nouvelle géopolitique des blocs. Paris, 2023.
5. Britannica. Eastern Bloc: Definition, Countries & Map. 2025.
6. Moïsi, D. The Return of Blocs in Global Politics. Institut Montaigne, 2023.
7. Le Monde Diplomatique. Bloc occidental et bloc eurasiatique : la géopolitique des alliances. 2022.
8. Vinay, J.-P., Darbelnet, J. Méthodes de traduction. Paris: Didier, 1958.
9. O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi. Rasmiy bayonotlar arxivi, 2024.
10. Shakirova, Madina. "The Impact of Historical Context on the Translation of
11. Political Texts." Journal of Translation Studies (2021): 34-46.